

РОЗДІЛ V

Міжнародні відносини та зовнішня політика напередодні та в період другої

1. Англійсько-французька дипломатія та італійсько-німецька агресія: хто проти кого?
2. Велика Вітчизняна війна 1941-1945 років.
3. Міжнародні конференції періоду другої світової війни. Мета та результати.

ЛІТЕРАТУРА

1. Якобсон Г.А., Тэйлор А. Вторая мировая война: два взгляда // Перевод с нем. и англ. – М., 1995.
2. Уткин А.И. Черчилль. – М., 1997.
3. Уткин А.И. Рузвельт. – М., 2000.
4. Кравченко Е.А. Народный фронт во Франции. – М., 1972.
5. Борисов Ю.Б. Новейшая история Франции. – М., 1966.
6. Смирнов В.П. Новейшая история Франции. – М., 1979.
7. Кертман Л.Е. Чемберлен и сыновья. – М., 1990.
8. Израэлян В.Л. Дипломатия в годы войны. – М., 1985.
9. Тегеран – Ялта – Потсдам: Сборник документов. – М., 1971.
10. Внешняя политика Советского Союза в период Отечественной войны. – Т. 1. – М., 1994.
11. Фляйшхауэр И. Пакт. Гитлер, Сталин и инициатива германской дипломатии. 1938-1939. – М., 1991.

1. 1939 рік був вирішальним у боротьбі за мир. Залишалася надія на те, що західні країни, і перш за все Велика Британія та Франція, запровадять дії щодо запобігання війни. Але події розгорталися інакше.

У січні 1939 року прем'єр-міністр Чемберлен і міністр закордонних справ Галіфакс, відвідавши Рим, висловилися про припинення боротьби республіканців в Іспанії. У лютому 1939 року англійський уряд визнав уряд Франко, незабаром те ж саме зробила Франція. Водночас вони висунули вимогу до республіканського уряду припинити опір італійсько-німецьким силам і капітулювати. Саме так була скоєна ще одна зрада. "Іспанські події" яскраво свідчили про те, що саме англійсько-французька дипломатія фактично "капітулювала" перед військово-політичною агресією

фашистських Німеччини та Італії.

15 березня 1939 року, в порушення попередніх обіцянок, війська Німеччини окупували Чехословаччину (вона припинила своє існування: Чехію та Моравію було включено до складу рейху; Словаччину проголошено “незалежною” державою).¹ Відомо, що у правлячих колах як Англії, так і Франції добре розуміли небезпечність цього кроку, але, на жаль, політичне розуміння та мудрість ні в Лондоні, ні в Парижі не взяли верх.

Тим часом Німеччина швидкими темпами нарощувала військово виробництво. У 1938 році вона виплавляла 24% сталі та 22% чавуну всього виробництва капіталістичного світу.

Після окупації Чехословаччини настала черга Польщі. Перш за все, Гітлер вимагав повернення Німеччині порту Данциг (Гданськ). Не відставала в своїх “територіальних зазіханнях” й Італія, яка після початку окупації Албанії (7 квітня 1939 року) включила її до складу своєї країни.²

У квітні 1939 року Гітлер підписав так званий “Білий план” про підготовку та завдання німецьких збройних сил на 1939-1940 рр. Наміри Гітлера відомі – спочатку розгромити Францію, потім направити всі сили проти СРСР.

22 травня 1939 року Італія (міністр закордонних справ граф Чіано) та Німеччина (міністр закордонних справ Ріббентроп) підписали договір про військово-політичний союз (“Сталевий пакт”), який безпосередньо був спрямований проти Англії та Франції. Цей крок дуже занепокоїв, насамперед, англійську дипломатію. Підтвердженням цього стали переговори червня – серпня 1939 року міністра закордонних справ Великої Британії Галіфакса з представником німецького уряду Вольвітатом (необхідно нагадати про відповідні переговори весною та влітку 1939 року між англійсько-французькими представниками, з одного боку, та радянськими – з іншого).

Підкреслимо, що секретність переговорів стає в цей період повсякденним атрибутом дипломатії будь-якої країни.

23 серпня 1939 року було підписано договір про ненапад між Німеччиною та СРСР (відомий як “пакт Молотова – Ріббентропа”) із відповідними секретними протоколами, зміст яких до сьогодні є об’єктом обговорення вчених Росії, України, Білорусі та Польщі.

---

¹ Теміров Ю.Т., Шикова Л.В. Всесвітня історія ХХ століття. – Донецьк, 1998. – С. 34.

² Бенито Муссоліні. – М., 1999. – С. 86. 29

28 вересня 1939 року був підписаний договір про дружбу і кордони між СРСР та Німеччиною.

Але 1 вересня 1939 року, після нападу Німеччини на Польщу, розпочалася друга світова війна.

Звернемо увагу на цікавий факт: **25 серпня 1939 року** Муссоліні надіслав Гітлеру телеграму наступного змісту: “У випадку, якщо Німеччина нападе на Польщу, а Франція та Великобританія застосують відповідні дії, Італія не буде брати участі у війні”.¹ Муссоліні також нагадував, що втручання в католицьку Польщу є грубим порушенням умов “Сталевого пакту”. На жаль, все це вже мало турбувало і не могло зупинити Адольфа Гітлера.

Які головні події міжнародних відносин з 1 вересня 1939 року до 22 червня 1941 року?

Перше. В зв'язку з розгромом Польщі **17 вересня 1939 року** війська СРСР зайняли землі Західної України та Західної Білорусі.

Друге. Військовий конфлікт та війна між Радянським Союзом та Фінляндією **30 листопада 1939 року – 12 березня 1940 року** (було укладено мирний договір).

Третє. Квітень – 10 травня – 22 червня 1940 року: окупація Німеччиною Данії, Норвегії; вторгнення до Голландії, Бельгії, Люксембурга; капітуляція Франції (10 червня 1940 року вступила у війну Італія).

Четверте. 27 вересня 1940 року підписання у Берліні пакту про спільні дії Німеччини, Італії, Японії (Європа “підпадала” під вплив Німеччини та Італії; Східна Азія – під дії Японії).

Після бомбардування Англії з 15 серпня до 15 вересня 1940 року, капітуляції Франції, невдалих переговорів у листопаді 1940 року Молотова з керівниками Німеччини (розподіл сфер впливу з метою створення союзу проти Великої Британії), занадто обережної політичної дипломатії США щодо фашистських країн Гітлер зрозумів, що настав час діяти проти головного супротивника у міжнародних справах – проти Радянського Союзу.

2. Про Велику Вітчизняну війну написана величезна кількість літератури.

Необхідно зосередити увагу на деяких принципових моментах.

Перше. Хронологічно війна відбувалася з 22 червня 1941 року до 9 травня 1945 року (підписання Німеччиною акта про капітуляцію).

Друге. У війні проти СРСР брали участь Німеччина, Італія,

¹ Бенито Муссоліні. – М., 1999. – С. 87. 30

Угорщина, Румунія, Фінляндія.

Третє. Створення у травні-червні 1942 року антифашистської коаліції СРСР – Англія – США.

Четверте. Капітуляція у вересні 1943 року Італії.

П'яте. Відкриття 6 червня 1944 року другого фронту (висадка англійсько-американських військ у Нормандії).

Назва конференції	Дата проведення	Учасники	Мета та результати конференції
Конференція представників СРСР, США та Англії з питань взаємних воєнних постачань (м. Москва)	29 вересня – 1 жовтня 1941 р.	СРСР, США, Велика Британія	Взаємна воєнно-економічна допомога. Домовленість з питань про військове постачання, яка була зафіксована у протоколі конференції
Вашингтонська конференція Декларація Об'єднаних Націй (м. Вашингтон)	22 грудня 1941р. – 14 січня 1942 р. 1 січня 1942 р.	26 країн	Підписана Декларація Об'єднаних Націй. Проголошувалось, що перемога над фашизмом необхідна для захисту життя, свободи та незалежності народів
Тегеранська конференція голів урядів трьох країн	28 листопада – 1 грудня 1943 р.	США, СРСР, Велика Британія	Розглянуто найважливіші питання війни та повоєнного устрою. Особлива увага приділена відкриттю другого фронту. Піднімалися німецьке та польське питання. Прийнята “Декларація про Іран” (повна незалежність, суверенітет і територіальна цілісність країни)

Продовження таблиці

Назва конференції	Дата проведення	Учасники	Мета та результати конференції
Конференція в Думбартон-Оксі (м. Вашингтон)	21 серпня – 28 вересня 1944 р.	США, Велика Британія, СРСР, Китай	Підготувала пропозиції про створення міжнародної організації із збереження миру та безпеки, проект Статуту та інші матеріали (у подальшому організація отримала назву – ООН)
Кримська (Ялтинська) конференція голів урядів трьох держав	4-12 лютого 1945 р.	СРСР, США, Велика Британія	Детально розглянуто ситуацію на фронтах, з'ясовано перспективи воєнних дій проти Німеччини. Затверджено проекти узгоджень “про зони окупації Німеччини та про управління Великим Берліном”, “Про контрольний механізм у Німеччині”. Франція на рівних правах була допущена до складу великих союзних держав. Прийнято порядок умов капітуляції Німеччини. Розглянуто польське та югославське питання. Визначено термін вступу СРСР у війну з Японією. Прийнята “Декларація про звільнену Європу”
Конференція Об'єднаних Націй в Сан-Франциско	25 квітня – 26 червня 1945 р.	США, Велика Британія, СРСР, Китай, Україна, Білорусь (всього – 50 країн-засновників)	Прийняття Статуту Організації Об'єднаних Націй

Продовження таблиці

Назва конференції	Дата проведення	Учасники	Мета та результати конференції
Потсдамська конференція голів урядів трьох держав	17 липня – 2 серпня 1945 р.	СРСР, США, Велика Британія	З'ясована сумісна політика учасників антигітлерівської коаліції щодо німецького питання. Встановлено польсько-німецький кордон по річці Одер. Підписано спеціальне узгодження про репарації. Дипломатична боротьба навколо майбутнього державного устрою Німеччини. Потсдамська Декларація 26 липня 1945 р. (від імені урядів США, Великобританії, Китаю) про капітуляцію Японії